

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası'nın son açıklaması üzerine

Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği'ne ilişkin Odamızın önerileri, eleştirileri, kaygıları, düşünceleri kamuoyu ve meslektaşlarımızla daha önce, değişik tarihlerde birçok kez paylaşılmıştı. 11.01.2019 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan "Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği Kapsamında Yapılacak Tasarım Gözetimi ve Kontrolü Hizmetlerine Dair Tebliğ"ine karşı aynı gün yapmış olduğumuz basın açıklaması nedeniyle İnşaat Mühendisleri Odası tarafından 16.01.2019 tarihinde basın açıklaması (Ek-1) yapıldığı görülmektedir.

01.01.2019 tarihinde yürürlüğe giren "Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği'nin" 1.3 maddesinde tanımlanan hizmetlere "tasarım gözetimi ve kontrollüğü" hizmeti alınacak konular tanımlanmış bulunmaktadır.

Bu alanların kapsamı ise ;

1.3. ÖZEL KONULARDA TASARIM GÖZETİMİ VE KONTROL

Bu Yönetmeliğin uygulanmasında aşağıda (a) ile (g)'de belirtilen konular 1.3.1'de tanımlanan "tasarım gözetimi ve kontrolü" hizmetine tabidir:

- (a) Bölüm 2 kapsamında 2.4.1'de belirtilen Sahaya Özel Deprem Tehlikesi Analizleri
- (b) Bölüm 2 kapsamında 2.5'e göre Zaman Tanım Alanında Deprem Yer Hareketlerinin Tanımlanması
- (c) Bölüm 2 ve Bölüm 16 kapsamında 2.4.2 ve 16.5'e göre Sahaya Özel Zemin Davranışı Analizleri
- (d) Bölüm 5 kapsamında 5.6.6'ya göre Çok Modlu İtme Yöntemleri ve 5.7'ye göre Zaman Tanım Alanında Doğrusal Olmayan Hesap Yöntemi İle Deprem Hesabı
- (e) Bölüm 13'e göre Yüksek Bina Taşıyıcı Sistemlerinin Deprem Hesabı ve Tasarımı
- (f) Bölüm 14'e göre Yalıtımlı Bina Taşıyıcı Sistemlerinin Deprem Hesabı ve Tasarımı
- (g) Bölüm 16 kapsamında 16.10'a göre Zaman Tanım Alanında Doğrusal Olmayan Yapı Kazık-Zemin Et-

kileşimi Hesapları

gibi çok geniş bir yelpazeyi kapsamakta olup, bu kapsamda inşa edilecek yapılar için "tasarım gözetimi ve kontrollüğü hizmeti" alınacağı hususu düzenlenmiştir.

Bu tanım ve düzenleme; Amerika'nın bile birçok eyaletinde uygulanmayan, ülkemizde 1957 yılında yayımlanan 6785 sayılı imar kanunundan bu yana yapıların tasarımı, gözetimi ve denetimi süreçlerinde yer alan "etüt ve proje müellifliği, fenni mesuliyet ve yapı denetimi, ruhsat veren kurumların tasarım, gözetim ve kontrollüğündeki sorumlulukları ile yapı üretimi aşamasında müteahhitlik ve şantiye şefliği" sistemi ile uyumluluğu veya bu hizmete ihtiyaç olup olmadığı sorgulanmadan Amerikan İnşaat Mühendisleri Odasının American Society of Civil Engineers Minimum Design Loads And Associated Criteria For Buildings And Other Structures (7-16)" bir kılavuzundan çevirisinin eksikli de yapılarak, ülkemiz insanının önüne getirilmiştir.

Söz konusu basın açıklamamızda, örnek olması amacıyla ZF gurubu zeminler üzerine oturacak tüm yapılar içinde herhangi bir istisna tanınmadan tasarım gözetimi ve kontrollüğü hizmeti alınacağı hükme bağlanmıştır.

01.01.2019 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği'nin eki olan Deprem Etkisi Altında Binaların Tasarımı İçin Esaslar Bölüm 16.4'de Yerel Zemin Sınıflarının Belirlenmesi bahsinde geçen ZF Grubu Zeminler;

1. 1) Deprem etkisi altında çökme ve potansiyel göçme riskine sahip zeminler (sıvılaştırılabilir zeminler, yüksek derecede hassas killer, göçebilir zayıf çimentolu zeminler vb.),
2. 2) Toplam kalınlığı 3 metreden fazla turba ve/veya organik içeriği yüksek killer,
3. 3) Toplam kalınlığı 8 metreden fazla olan yüksek plastisiteli (PI >50) killer,
4. 4) Çok kalın (> 35 m) yumuşak veya orta katı killer

5. olarak tanımlanarak, Bölüm 1.3'e göre "sahaya özel zemin davranış analizi" sınıfına sokulmuş ve ZF grubu zeminler üzerinde yapılacak yapılarda sadece inşaat mühendisleri tarafından gerçekleştirilebilecek olan tasarım gözetimi ve kontrolü hizmetinin alınması zorunlu hale getirilmiştir.

11 Ocak 2019 tarihli Resmi Gazete'de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından "Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği Kapsamında Yapılacak Tasarım Gözetim ve Kontrolü Hizmetlerine Dair Tebliğ" yayınlanmış ve bu tebliğde tasarım gözetmenliği uzmanlık alanları (TGUA) 5'e ayrılmış, bunlardan;

TGUA 1 Deprem Yer Hareketi, sahaya özel deprem tehlikesinin belirlenmesi ve zaman tanım alanında deprem hesabı için deprem kayıtlarının seçimi, ölçeklendirilmesi veya dönüştürülmesi, TGUA 2 ise zemin davranış analizleri ve yapı-kazık-zemin etkileşimi analizleri olarak tanımlanmıştır.

TGUA 1 ve 2'de tanımlanan tasarım gözetmenliği uzmanlarının ise deprem jeotekniği-zemin dinamiği konusunda bilimsel makale yayınlamış, bu konuda danışmanlık ve proje yapmış kişiler olabileceği görülmektedir.

Türkiye genelinde, özellikle kırsal bölgelerde, Tasarım Gözetim ve Kontrolü Hizmetleri kimlerden ve hangi maliyetler ile alınacaktır? Bu durum özellikle kırsal bölgelerde basit yapı inşaatlarında vatandaşların olumsuzluk yaşamalarına sebep olacaktır. Deprem riski düşük bir bölgede hassas killer üzerine oturması muhtemel basit tek katlı bir konut veya tarım ve hayvancılık amaçlı basit zirai bir yapının, ZF Zemin grubu üzerinde yapılacak olması durumunda Tasarım Gözetimi ve Kontrolü Hizmetinin satın alınması gerekecektir.

Bina Deprem Yönetmeliği'nde "ZF" olarak tanımlanan zemin grubu, NEHRP ve ASCE 7-16 standartlarında "F" grubu zemin olarak tanımlanmaktadır. ASCE 7-16 bölüm 20.3.1 de "F" grubu zeminler için saha tepki analizi yapılması gerektiği belirtmiş ancak bu kategoride tanımlanan tüm zeminler için istisnai durumlar tanımlamıştır. Örneğin deprem sırasında dayanım kaybına uğrayan sıvılaştıran zeminler ve hassas killer için yapının temel periyodu 0.5 saniyeden küçükse (yaklaşık 5 katlı yapılar) saha tepki analizi yapılmasının gerekmediği ifade edilmiştir. Benzer biçimde çok yüksek plastisiteli

killer ve kalın yumuşak-orta katı killer için de istisnai durumlar verilmiştir (Ek-2)

Ülkemizde herhangi bir yapının etüt ve projelerinin yapılabilmesi için 3194 sayılı İmar Kanununun 28. Maddesinin 1. Fıkrasında belirtildiği üzere, kanununun 38. maddesinde yazılan TMMOB'ye bağlı ilgili meslek odasına kayıtlı mimar ve mühendisler tarafından Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği başta olmak üzere ülkemizde geçerli olan norm ve standartlar baz alınarak hazırlanmaktadır. Fenni mesuliyet ise 4708 sayılı yapı denetim kanununa göre kurulmuş yapı denetim kuruluşlarında görevli, belirli bir tecrübe ve birikime sahip mimar ve mühendislerin gözetim ve denetim hizmetinden sonra, ruhsat vermeye yetkili kuruluşlarda görev alan mühendis ve mimarların uygun görmesinden sonra yapı ruhsatı izni verilerek yapım aşamasına geçilmektedir. Yapı üretim süreçlerinde ise, müteahhit firmanın görevlendirdiği şantiye şefi ile yine yapı denetimi firmalarının gözetiminde inşa edilmekte ve ilgili idarelerde gerektiğinde gerekli kontrol ve denetim hizmetlerini gerçekleştirmektedirler.

Kısaca yukarıda izah edildiği şekilde yapı üretim süreçlerinde etüt ve proje hizmetleri ile yapı üretim süreçlerine ilişkin izleme, kontrol ve denetim süreçleri gerçekleştirilmektedir.

Soruyoruz?

1. Bir yapıda "etüt ve proje tasarımı" sırasında üç ayrı kuruluş (etüt ve proje müellifi, yapı denetim kuruluşu ve ilgili idare), "yapı üretim süreçlerinde" ise yine üç ayrı kuruluş (müteahhit firma temsilcisi şantiye şefi, yapı denetim kuruluşu ve ilgili idare) denetim ve gözetiminde gerçekleştirilen bir yapı için, ilave olarak "tasarım gözetimi ve kontrolü" hizmetine ihtiyaç var mıdır? Varsa neden?
2. ZF grubu zemin üzerine oturan basit tek katlı bir yapının TMMOB ve bağlı odalara üye etüt ve proje müellifi mühendis ve mimarlar, yapı denetim kuruluşlarında görevli mühendis ve mimarlar, ile ilgili idarelerde görevli mühendis ve mimarlar tarafından izleme, kontrol ve denetim hizmetleri gerçekleştirilemiyor ve depreme dayanıklı yapı yapılmadığına inanıyorsanız, bunlara ilave olarak getirilen "Tasarım Gözetimi ve Kontrolü" hiz-

metini üretecek inşaat mühendislerinin sorunları çözeceğine inanıyor musunuz? Eğer inanıyorsanız yapı denetim kuruluşlarında görevli “proje denetçileri” ne iş yapıyor? Veya ilgi kurumlarda kontrol ve denetim hizmeti üreten mühendis ve mimarlar ne iş yapıyorlar?

3. Ülkemizdeki yerleşim alanlarının önemli bir bölümünün(ülkedeki yerleşim birimlerin yaklaşık %40) ZF gurubu zeminler üzerine inşa edildiği düşünüldüğünde Amerikan İnşaat Mühendisleri Odasının American Society of Civil Engineers Minimum Design Loads And Associated Criteria For Buildings And Other Structures (7-16)” bir kılavuzundan çeviri yapılarak alındığı görülen söz konusu düzenlemede, ZF zemin gurubu üzerine oturan tek katlı basit bir yapı için herhangi bir istisna tanınmadan yukarıda belirtilen izleme, kontrol ve denetim hizmetlerine ilaveten, bir de “tasarım gözetimi ve kontrolü hizmetine” tabii tutulmasını doğru buluyor musunuz? Eğer doğru olduğunu düşünüyorsanız !!! Bu güne kadar “tasarım gözetimi ile kontrolü hizmeti” almayan tüm yapıların çok büyük hasar alması veya yıkılması gerekmez miydi?

Odamızın, “depremin istismarı” olarak gördüğü bu durum, İnşaat Mühendisleri Odası tarafından olumlu bulunuyorsa neden?

4. Doğal titreşim periyodu çok kısa olan, temel sistemi farklı oturmaları tolere edebilecek (radye temel gibi) ve taşıyıcı sistemi deprem yönetmeliklerine uyumlu biçimde tasarlanmış ve inşa edilmiş basit yapıların TGUA 1 ve 2’de tanımlanan tasarım gözetmenliği uzmanlığına ihtiyacı var mıdır? Varsa neden?
5. İşin ciddiyetinin farkında olduğunu düşündüğümüz TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Odamızı popülistlikle itham ettiği açıklamasında Van-Erciş Çelebibağ mahallesinde, yani kırsal kesimde yaşayan bir yurttaşımızın yapacağı tek katlı konut veya samanlık yapısının, 11.01.2019 tarihinde yayınlanan Tasarım Gözetimi ve Kontrolü Tebliği’nin kapsamı ile uzaktan ve yakından hiçbir ilgisi olmadığını beyan etmektedir.

Ülkemizdeki yerleşim alanlarının önemli bir oranı-

nın ZF gurubu zeminler üzerine oturduğu, bu zemin birimleri üzerine yapı yapılmasının ise yasak olmadığı bilindiğine göre, basın açıklamamızda da söylediğimiz gibi Van- Erciş Çelebibağ mahallesinde, yani kırsal kesimde yaşayan bir yurttaşımızın yapacağı tek katlı konut ile İstanbul –Şişli’de yapılacak 100-150 katlı gökdenen inşaatının Tasarım Gözetimi ve Kontrolü’nün aynı esaslar çerçevesinde yapılmayacağına veya bu kapsama alınmayacağına ilişkin bir düzenleme mevcut mudur?

Ülkemizde binaların planlanması, tasarımı, üretimi, izlenmesi ve kontrol süreçlerini ayrıntılı bir şekilde belirleyen 3194 sayılı İmar Kanunu ve 4708 sayılı Yapı Denetim Kanunu ve bunlara bağlı olarak çıkarılmış yönetmelikler ile yerine getirilmesi gereken mühendislik hizmetleri tanımlı ve belli iken, bu durum adeta yok sayılmış; kapsam alanı sorunlu ve multidisipliner çalışmayı gerektiren bir alanın tek bir meslek grubuna bırakılmasına yol açan Tasarım Gözetim ve Kontrolü Hizmetleri Tebliği tüm düzenlemelerin önüne geçmiştir.

Bu kabul edilemez bir durumdur !!!

Odamızın Cumhurbaşkanlığı’na hitaben yaptığı basın açıklamasının muhatabı ilgili düzenleyici kuruluşlar olup, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası’nı ilgilendiren herhangi bir ibare bulunmamakta ve bu durum açıkça basın açıklamamızda da belirtilmektedir. TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası’nın ilgili düzenleyici kuruluş gibi davranış göstererek eleştirmimize cevap vermesi; kamuoyunu yanıltan, Odamızı karalayan ve hedef gösteren tutumunu hayret ve üzüntüyle karşılamaktayız.

Yapılan bu yanlışlıkların asıl sorumlularının, ilgili kurumlarla birlikte bunlara destek veren ve savunanlar olduğu bilinmelidir !!!

Odamız, Jeoloji Mühendislerinin gerek deprem, gerekse planlama, yapı üretim ve denetim süreçlerinde mesleki uzmanlık ve bilgi birikimini ülke yapı üretim süreçlerine aktarmasını engelleyen düzenlemelere, mesleki şoven yaklaşımlara ve deprem istismarcılarına karşı durmaya devam edeceği gibi ilgili kurumların uyarılmasına ve halkımızın yararına uluslararası norm ve standartlarla uyumlu, bilimsel gerçeklere dayalı düzenlemeler yapılması çabasına da devam edecektir.

Üyelerimize saygıyla duyurulur.

**TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu**